

Tože Hlebanja, Janez Hrovat

VAVČARJEVA DOMAČIJA

Na skrajnem vzhodnem robu Srednjega Vrha, na zavetrni legi pod vznožjem Vršiča je Vavčarjeva domačija. Obsega zidano stanovanjsko stavbo, hlev in gospodarsko poslopje. K domačiji sodita tudi Vačarjeva kajža in kapelica. Njive in travniki se nizajo pod domačijo do Ravne njive, ki se prevesi v graben Hladnik.

Vavčarjeva domačija

(foto: Aleksandra Ažman, fototeka GMJ)

Vavčarjeve senožeti se začnejo takoj za hišo po pobočju Vršiča. Visoka Vavčarjeva planina je Bašca.

Ime kraja, kjer danes stoji Vavčarjeva domačija, je bilo v belopeškem urbarju iz leta 1498 označeno z imenom Balthasar Klebana. Sčasoma se je priimek

Klebana opustil. V tožbi kranjskogorskega župnika Oparnika iz leta 1583⁷⁸ je kot priča nastopal Pankraz Valtischer, ki je istega leta tudi umrl. V Moškonovem urbarju iz leta 1609 je imenovan Franc Lavtižar⁷⁹, v Kmečki zvezi iz leta 1619, s katero so se kmetje upirali velikim dajatvam, je bil udeležen Peter Lavtižar.⁸⁰ V kranjskogorskem urbarju iz časa 1755–1773, ko se je v svoj двореc v Kranjski Gori naselil lastnik belopeškega gospodstva Jožef pl. Segalla (1719–1786)⁸¹, je imenovan Gregor Lavtischer. V franciscejskem katastru iz leta 1827 je vknjižen Lorenc Lavtischer, v knjigi iz leta 1889⁸² pa se že pojavi Janez Arih. Lovrenc Lavtižar (1774–1855) se je leta 1805 poročil z Jero Hlebanja (1785–1868). V družini se je rodilo dvanajst otrok, otroštvo in mladost pa so preživeli le trije: Marija Ana (1813–1856), Marija (1815), ki se je poročila v Kranjsko Goro k Lukcu in Lovrenc (1820–1858).⁸³

Lovrenc Lavtižar se je rodil 11. decembra 1820 in bi kot edini moški moral biti dedič kmetije. Po osnovni šoli, ki jo je obiskoval v Kranjski Gori, je nadaljeval šolanje na liceju v Ljubljani in ga leta 1842 z odliko tudi končal. Vpisal

78 Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 44.

79 Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 40.

80 Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 42.

81 Golec, Matevž Režen pl. Segalla (1665–1772) – od podložniškega otroka s Sorškega polja do Zgornjesavskega gospoda, Iz zgodovine Zgornje Gorenjske, Kronika 64, št. 3, Ljubljana, 2016, str. 435.

82 Hlebanja, Hlebanjev rod skozi stoletja: v Srednjem Vrhu, Ljubljana, 2006, str. 61.

83 Benedik, File, Mlinar: Naši znameniti rojaki, Kranjska Gora, 2008, str. Str. 9 – 61.

se je na ljubljansko bogoslovje. Po končanem bogoslovju ga je avgusta leta 1845 škof A. Wolf posvetil v duhovnika. Služboval je v Trebelnem in na Dobrovi. Leta 1854 je na povabilo škofa Barage odšel v severno Ameriko v La Croix in Arbre Croche, od tam pa čez tri leta v Minnesoto v šentpavelsko škofijo za pomočnika misionarju Francu Pircu, ki je živel v mestu Crow Wing. Od tod sta skupaj potovala k Rdečemu jezeru in ustanovila novo misijonsko postajo, ki jo je prevzel Lavtižar. Ko se je vračal iz misijonskega potovanja, je opešal in zmrnil. Franc Pirc ga je 26. decembra 1858 pokopal v Crow Wingu. Leta 1892 so njegove posmrtno ostanke prenesli v Duluth v Minnesoti. Decembra 1929 so mu postavili spomenik na dvorišču misijona Rdeče jezero, kjer je tudi šola z Lavtižarjevo spominsko avlo. Na njegovi rojstni hiši v Srednjem Vrhu je škof Gregorij Rožman 9. septembra 1939 odkril spominsko ploščo. Pozdravni nagovor prapranečakinje Berte po spominu njene mlajše sestre Mince:

Prevzvišeni gospod škof,

častiti gospodi,

spoštovana gospoda!

Naj mi bo kot eni izmed Lavtižarjevih dovoljeno, da vas vse, ki ste prišli počastit njega, ki je ponesel naše ime v širni svet, prav iz srca pozdraviti. Pozdravljeni vsi ob tem slovesnem dnevu, posvečenem našem predniku, njemu pa, ki ta slovesnost velja, naš trajni spomin, slava in čast.

Njegovo življenje in delo je opisal mag. Maksimiljan File v knjigi *Naši znameniti rojaki*, ki jo je leta 2008 izdal župnijski urad Kranjska Gora.

Fotografija blagoslova spominske plošče na rojstni hiši Lovrenca Lavtižarja, 9. septembra 1939 (hišni arhiv Vavčarjeve domačije)

Dedinja Vavčarjeve kmetije je postala prvorojena Marija Ana Lavtižar (1813–1856), ki se je leta 1840 poročila z Janezom Arihom iz Podkorena. Takrat je Vavčarjev rod od priimka Lavtižar presedlal na priimek Arih. S tem priimkom so se Mariji Ani rodili otroci nove Vavčarjeve generacije: Lenka (1841-1931), ki je imela s Smolejevim Jožem sina Joža in hčerko Minco, Janez (1847–1936), ki je postal gospodar, Matevž (1851-1940), Lovrenc Arih (1853-1945), ki je postal Šmeldar v Kranjski Gori, in Marjana (1856–1952), ki se je poročila na Hlebanjevo kmetijo z Janezom Hlebanjem. Matevž je bil poznan daleč okoli po tem, da je delal odlične lesene cokle, lesene vile za seno in vseh vrst grablje. Lenka pa je znala lepo plesti. Novi vplivni gospodar Janez Arih (1847-1936) se je poročil z Marijo Hlebanja (1855-1926).

*Fotografija Lenke in Matevža
(hišni arhiv Vavčarjeve domačije)*

Imela sta sedem otrok: Janez (1885–1964), Anton (1886–1924), Neža (1888–1916), Franc (1889–1961), Mina (1891–1982), Malka (1893–1977) in Pavla (1896–1981). Anton, Mina in Franc niso bili poročeni. Neža se je poročila v Podkoren k Sednjeku z Mihaelom Hrovatom in imata tri otroke: Mihaelo, Janeza in Franca. Pavla se je poročila z Antonom Zupanom in imata hčeri Berto in Minco.

*Slika Vavčarjeve družine okoli leta 1910
(hišni arhiv Vavčarjeve domačije)*

Najstarejši Janez (1886–1964) se je poročil s Smolejevo Marjano (1925) in se odselil, gospodar pa je postal Franc.

*Fotografija Smolejeve Marjane in Vavčarjevega Janeza
z otroki (Janez, Antonija, Izidor, Lovrenc, Jože in Andrej) na
Črničcu (hišni arhiv Vavčarjeve domačije)*

Malka (1893–1977) se je poročila s Petrom Robičem iz Martuljka ter imela hčer Malko (1925) in sina Petra (1930), ki za stricem Francem prevzame Vavčarjevo kmetijo.

Novi gospodar Peter Robič se je za veliko noč leta 1962 iz Gozda - Martuljka preselil v Srednji Vrh na Vavčarjevo domačijo. Z ženo Marijo, Govedarjevo iz Podkorena, imata štiri otroke: Petra, Branka, Janeza in Marijo.

Za Petrom je domačijo nasledil njegov sin Janez, ki ima z ženo Dino tri otroke: Klemen, Kristino in Sabino. Življenje teče naprej, saj sta pri hiši tudi že dva vnuka, Manca in Ažbe.

Vavčarjeva kapelica